

AVNİ AKYOL DÖNEMİ EĞİTİM SİYASALARI

Refik TURAN*

Özet

Anavatan Partisi tarafından kurulan 46., 47. ve 48. Cumhuriyet Hükümetlerinde toplam 2 yıl 8 ay Millî Eğitim Bakanlığı yapan Avni Akyol, meslek hayatına sınıf öğretmeni olarak başlayarak Millî Eğitim Bakanlığı makamına kadar ulaşabilmiş; eğitim sistemine uygulamanın yanı sıra kuramsal anlamda da katkı sunmuş önemli bir eğitimcidir. Tüm bu özellikleri Avni Akyol'un fikir dünyası ile uygulamalarını daha anlamlı, özel ve araştırmaya değer kılmaktadır.

Avni Akyol döneminde Bakanlık merkez teşkilatında düzenlemeler yapılması, Millî Eğitim Akademisinin yasal alt yapısının oluşturularak temelini atılması, ortaöğretimde Ders Geçme ve Kredi Sisteminin uygulanması, LİMME Projesi, ortaöğretimde okul çeşitliliğinin artırılması ve bütçeden eğitime ayrılan payın artırılması başta olmak üzere önemli icraatlar gerçekleştirilmiştir. Fakat Akyol döneminin en göze çarpan yönü öğretmenlik mesleğinin statüsünü ve saygınlığını artırmak için eğitim, ücret ve özlük haklarındaki diğer iyileştirmelerin yanı sıra öğretmenlik mesleğine ve öğretmenlere verilen manevi destek ve değerdeki artış olmuştur.

Anahtar Sözcükler: Avni Akyol, Millî Eğitim Bakanı, eğitim, siyasa

Giriş

Eğitim, devletlerin siyasal ve kültürel devamlılıklarını sürdürmelerini sağlama gibi önemli bir işleve sahiptir. Devletler eğitim yoluyla anayasalarında belirtilmiş olan siyasal sistemi benimseyen, bu sisteme bağlı ve sistemin gelişmesine liderlik yapacak vatandaşlar yetiştirmeye çalışmaktadırlar. Eğitim sisteminin oluşturulması ve yürütülmesi devletin temel yazılı belgelerine göre gerçekleştirilmekle beraber, eğitim sistemi üzerinde Hükümet ve Millî Eğitim Bakanları kanalıyla, siyaset kurumu önemli etkiye sahiptir (Bucak, 1993, 18).

Siyasal Partiler, düşünce ve hedeflerini iktidara geldikleri zaman kurdukları hükümetler aracılığıyla gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Mensubu olduğu siyasal partinin siyasal düşünce ve hedefleri doğrultusunda eğitim sistemini etkileyen siyasalar oluşturan, mevcut durumu değiştiren ve yön veren Eğitim Bakanlarıdır. Eğitim Bakanları her ne kadar yürürlükteki yasal mevzuatın ve genel anlamda eğitime ilişkin hükümet politikalarının uygulayıcıları olsalar da almış oldukları eğitimin niteliği, birikimleri, kendi özgün dünya görüşleri, eğitim anlayışları ve değer yarguları ile de eğitim sistemini etkilemektedirler.

Bu araştırmanın amacı Anavatan Partisi tarafından kurulan 46, 47 ve 48. Cumhuriyet hükümetlerinde toplam 2 yıl 8 ay Millî Eğitim Bakanlığı görevini yürüt-

* Dr. ; Ankara Çankaya Dr. Binnaz Ege- Dr. Rıdvan Ege Anadolu Lisesi Müdürlüğü

müş olan Avni Akyol'un* bakanlığı döneminde uygulanan milli eğitim siyasaları ve uygulamalarını araştırmak; bu dönemde yapılan çalışmalarını dönem öncesi ve sonrası yapılan uygulamalarla karşılaştırmak ve değerlendirmektir. Bu çalışmada değişik zamanlarda yaptığı konuşma ve verdiği demeçlerden yola çıkarak Avni Akyol'un eğitim anlayışı da ortaya konmaya çalışılmıştır.

Avni Akyol, mesleğe öğretmen lisesi mezunu bir sınıf öğretmeni olarak başlamış, ilköğretim müfettişliği ve Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile Başbakanlık DPT'de uzman ve yöneticilik görevlerinde bulunmuştur. Siyasete 1977 yılında Adalet Partisi'nden Bolu milletvekili seçilerek başlayan Avni Akyol 2. MC Hükümeti'nde 1 Ağustos 1977 ile 31 Aralık 1977 tarihleri arasında Kültür Bakanlığı görevini üstlenmiştir. 12 Eylül'den sonra da Anavatan Partisi'nden dört dönem arka arkaya milletvekili seçilmiştir.

Avni Akyol gerek aldığı yüksek eğitim gerekse yaptığı görevler açısından eğitimci, aynı zamanda eğitim sisteminin en alt basamağından başlayarak en üst kademeye olan Milli bakanlık makamına ulaşabilmiş önemli bir şahsiyettir. Bu durum Avni Akyol ve onun fikir dünyasını daha anlamlı, özel ve araştırmaya değer kılmaktadır.

1. Avni Akyol'un Milli Eğitim ve Eğitim Sistemi İle İlgili Görüşleri

Avni Akyol'a göre milli eğitim politikasının temelini millilik, çağdaşlık, laiklik ve demokratlık oluşturmaktadır. Eğitim politikası yeni kuşaklara milli kültürü aşılamalı, onları vatansever ve milliyetçi yapmalıdır. Değer yargılarımızın kaynağı olan milli kültürümüze dayalı milli eğitim insanın mutlu ve uyumlu, toplumun huzurlu ve güvenli olmasının tek yoludur (Akyol, 1987, 16). Akyol, milliyetçiliği; " Bağlı olduğun, seni sen yapan milli ve manevi değerlerine, ahlaki değerlerine sahip çıkmak, onu yüceltmek için hiçbir fedakarlıktan çekinmeden aşkla, zevkle ve şevkle hizmet

* Türkiye Cumhuriyeti'nin 62. Milli Eğitim Bakanı olan Avni Akyol 1931 yılında Düzce'de doğdu. İlk ve ortaöğrenimini bu ilçede tamamladıktan sonra 1952 yılında Bolu Öğretmen Okulundan mezun oldu. Daha sonra Gazi Üniversitesi Pedagoji bölümünde lisans, Ankara Üniversitesi'nde Eğitim Yönetimi ve Planlaması alanında yüksek lisans, ABD'de Southestern Üniversitesi'nde doktora eğitimini tamamladı. Avni Akyol, 1952-1963 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı'nın merkez ve taşra teşkilatlarında öğretmenlik, yöneticilik ve ilköğretim müfettişliği, 1964-1967 yılları arasında Köy İşleri Bakanlığı'nda şube müdürlüğü ve proje yöneticiliği; 1967-1971 yılları arasında Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı'nda araştırmacı, uzman, şube müdürlüğü ve İl Planlama Müdürlüğü; 1972-1977 yılları arasında ise Gençlik ve Spor Bakanlığı Müsteşarlığı ve Yüksek Öğretim Kurulu üyeliği görevlerinde bulundu. Akyol, ayrıca Hacettepe Üniversitesi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesinde öğretim görevlisi olarak da ders verdi. Avni Akyol, 1977 yılında Adalet Partisi'nden Bolu milletvekili olarak Meclis'e girerek kurulan 2. MC Hükümeti'nde Kültür Bakanı oldu. 12 Eylül'den sonra 18. dönemde ANAP'tan İstanbul milletvekili seçilen Akyol; 19, 20. ve 21. dönemlerde de Bolu milletvekili olarak seçildi. Kültür Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Milli Savunma Komisyonu üyeliklerinde bulundu. Avni Akyol, Turgut Özal Başbakanlığında 21 Aralık 1987 ile 9 Kasım 1989 tarihleri arasında görev yapan 46. Hükümet (Bu hükümette Hasan Celal Güzel'in yerine 30 Mart 1989 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığını görevine getirilmiştir.) Yıldırım Akbulut Başbakanlığında 9 Kasım 1989 – 23 Haziran 1991 tarihleri arasında görev yapan 47., ve Mesut Yılmaz Başbakanlığında 23 Haziran 1991- 20 Kasım 1991 tarihleri arasında görev yapan 48. Cumhuriyet Hükümetleri'nde üç kez ve toplam 2 yıl 8 ay Milli Eğitim Bakanlığı yaptı. Avni Akyol 1 Ekim 1999 günü vefat etti.

etmek" (MEB, 1990d, 13); çağdaşlığı ise "içinde yaşadığımız topluma uymak, onun gerçeklerine uymak" olarak tanımlamaktadır. Akyol'a göre çağdaşlaşma tek boyutlu olarak ele alınırsa ancak tek boyutlu ve kendine yabancılaşmış insanlar yetiştirilebilir. Oysa bu değerlerin hepsi bir arada bulunursa anlam kazanır. Çağdaşlık, ancak millilikle birlikte güzeldir, anlamlı ve değerlidir. İnsana verilen değer ise, demokrat geçinen herkesin, laikliğe yürekten bağlı kalmasıyla sağlanır" (Akyol, 1990c, 9).

Akyol, 28 Şubat 1990 tarihinde milli eğitim sisteminin mevcut durumunu ve aslında nasıl olması gerektiğini şu şekilde özetlemiştir:

(Türk Milli Eğitim Sistemi) Genellikle öğrenmeye değil, öğretmeye; yapmaya değil, bilmeye; araştırmaya değil, ezberlemeye; işe, mesleğe değil, şekle; somut ve soyut bazı temel anahtar kavramları kazandırmaya değil, gereksiz ayrıntılara; çocuğun, gencin yeteneğini ortaya çıkarmaya değil, verdiklerimizi ölçmeye; insanın özünü, ruhunu, şuurunu geliştirmeye ve güçlendirmeye değil, görüntüsünü değiştirmeye; insanın kendi kendisi olabilmesine değil, bizim istediğimize göre, çocuğun ve gencin büyüklerinin onun hakkındaki kararına göre yetiştirilmesine; üreticiliğe, tutumlu olmaya ve tasarrufa değil, tüketiciliğe; eleştirici, bağımsız ve hür bir dimağ ve medeni cesaret sahibi olmaya değil, genellikle eleştirmeye; düşünmeyi geliştirmeye ve özendirmeye değil, mevcutla yetinmeye ve genellikle kabul lenmeye; akla ve mantığa değil, mutlak itaate; mesleki ve teknik eğitime değil, akademik ve genel eğitime; başarıyı değil, başarısızlığı ölçmeye; yeteneğe göre seçen, değerlendiren, yönlendiren değil, elemeye, itmeye, sistemin dışına atmaya; ağırlık, öncelik ve değer veren bir yaklaşım, anlayış ve uygulama içindedir... Davranışa değil diplomaya değer veren mevcut eğitim sistemi "evet-hayırcı" ve "doğru-yanlışçı" karaktere sahip insanlar yetiştirmektedir. Oysa çağdaş ülkelerle yarışabilmek için transferci, tekrarcı, taklitçi, alıcı ve alkışçı bir toplum olmaktan çıkarak üretici duruma geçmek gereklidir... (Akyol, 1990c, 7).

Akyol, eğitim sistemini ezberci anlayıştan kurtararak çocukların üretici ve taratıcı yönlerini geliştirecek bir öğretim sisteminin oluşturularak yaygınlaştırılmasını (MEB, 1990a, 6-24) ve "aşırı gurur ve egemen olma arzusunun yansıması" olarak değerlendirdiği aşırı merkezîyetçilikten vazgeçilerek yetkilerin olabildiğince taşraya aktarılmasını, böylece Milli Eğitim Bakanlığını "tayin bakanlığı" olmaktan çıkarılmasını arzuluyordu (MEB, 1990c, 10).

2. Avni Akyol Döneminde Genel Eğitim Sistemine Yönelik Faaliyetler

Avni Akyol 31 Mart 1989 tarihinde yayınladığı "Göreve Başlama Mesajında" bilimsel ve teknolojik gelişmelerin yakından izlenerek eğitim sisteminin çağdaş niteliğe kavuşturulması ve böylece ülkenin sosyal kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir düzeye ulaştırılmasının, öğretimin kalitesinin yükseltilmesinin ve öğretmenlik mesleğine toplumda layık olduğu saygınlığın kazandırılmasının önemi ve gereği üzerinde durmuştur (Akyol, 1989). Akyol, göreve başladıktan sonra vakit kaybetmeden çeşitli illerde öğretmen, öğrenci ve velilerle düzenlediği toplantılarda tespit ettiği sorunların çözümüne yönelik bir icra planı hazırlayarak 1991 Ocak ayından itibaren uygulamaya koymuştur (Akyol, 1991d, 11).

Bakanlık Merkez Teşkilatında Gerçekleştirilen Değişiklikler: Avni Akyol'un üyesi olduğu 48. Hükümet programında Bakanlığın genel politika ve ortak hizmetler dışında kalan görev, yetki ve sorumluluklarının taşra teşkilatına devredilerek aşırı merkezîyetçilikten kurtarılacağı, yeni "eğitim yönetimi alanları" kurulması ile ilgili kanuni düzenlemelerin gerçekleştirileceği, zorunlu eğitimin 2000 yılına kadar 8; 2000 yılından sonra ise 10 yıla çıkarılacağı ve Milli Eğitim Akademisi'nin kuruluşunun tamamlanacağı belirtilmiştir (TBMM, 576).

Avni Akyol döneminde Milli Eğitim Bakanlığı'nun teşkilat yapısında 3 Kasım 1989 tarihli ve 385 sayılı "MEB'nin Teşkilat ve Görevleri Hakkında 179 Sayılı KHK'de Değişiklik Yapılmasına Dair 385 Sayılı Kanunun Hükmünde Kararname" ile değişiklik yapılmıştır. Bu KHK ile Milli Eğitim Bakanlığı'nun merkez teşkilatında Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı doğrudan Bakana bağlanmış, bünyesinde eğitim biliminin çeşitli disiplinleri çerçevesinde araştırmalar yapmak; program, araç-gereç ve ders kitapları hazırlanmasını sağlamak üzere "Eğitim ve Öğretimi Geliştirme ve Değerlendirme Merkezi kurulmuştur (RG,20331). 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede yapılan değişiklikle 1980 öncesinde olduğu gibi Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı müsteşar; üyeleri de genel müdür seviyesine çıkarılmıştır (RG, 20330). Ticaret ve Turizm Öğretimi Daire Başkanlığı ile Özel Öğretim Kurumları Daire Başkanlıkları genel müdürlüğe; Yüksek Öğretim Daire Başkanlığı ile "Yurt Dışı Eğitimi ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı" Yüksek Öğretim Yurt Dışı Eğitimi ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü" adı altında birleştirilerek Bakanlığın ana hizmet birimleri haline getirilmişlerdir. Bu dönemde 12. Milli Eğitim Şurasında kurulması tavsiye edilen Öğretmen Eğitimi Genel Müdürlüğü, Bakanlık ile spor kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak, okul izcilik ve spor faaliyetlerini düzenlemek üzere "Okul içi Beden Eğitimi, Spor ve İzcilik Dairesi Başkanlığı; dernek ve vakıflarla gerçek ve tüzel kişilere ait yurt, pansiyon ve benzeri kurumların açılması, devri, kapatılması, işletilmesi ve denetlenmesiyle ilgili hizmetleri yürütmek üzere "Orta Öğrenim Burs ve Yurtlar Dairesi Başkanlığı" kurulmuştur. Yasal düzenlemeyle Milli Eğitim Bakanlığının "bağlı kuruluşları" arasına "Milli Eğitim Akademisi" de sayılarak akademinin yasal altyapısı oluşturulmuştur (RG, 20331). Finansmanının büyük bölümü Dünya Bankası tarafından karşılanan akademinin temeli 16 Kasım 1990 tarihinde Ankara'nın Hasanoğlan kasabasında atılmış; Antalya, İstanbul, İzmir-İlica ve Muğla-Datça'da ise Akademiye bağlı bölümlerin açılması kararlaştırılmıştır (MEB, 1991, 7).

Akyol döneminde eğitim sisteminin yeniden düzenlenmesi çalışmaları kapsamında ölçme ve değerlendirme sistemine ait esasların belirlenmesi, imla birliğinin sağlanması, ders kitapları ve eğitim araçları ile ilgili yönetmeliklerin yeniden düzenlenmesi, Milli Eğitim Akademisi kuruluş kanun tasarisinin hazırlanması ve ihtiyaç duyulan alanlarda programlar geliştirmek üzere toplam on üç özel ihtisas komisyonu kurulmuştur (Akyol, 1991d, 39). Bu komisyonlardan "Ölçme ve Değerlendirme Sistemi Komisyonu" nun hazırladığı raporda; öğrenci merkezli eğitim, rehberlik anlayışının etkin hale getirilmesi, öğrenci, öğretmen ve aile arasındaki işbirliğinin kurulması, seçmeli ders sayılarının çeşitlendirilmesi, ders çeşidinin olabildiğince azaltılması, çok programlı liselerin yaygınlaştırılması ile Ders Geçme ve Kredi Sistemi uygulaması gibi önerilerde bulunulmuştur. Çok geçmeden belirlenen pilot bölgelerle "Ders Geçme ve Kredi sistemi" ile "Çok Programlı Lise" uygulamaları başlatılmış,

“üç dersten sorumlu olarak sınıf geçme” ve “ağırlıklı not ortalaması ile sınıf geçme sistemi” konuları kamuoyunda tartışmaya açılmıştır (Akyol, 1991d, 42-43).

Ortaöğretim Kurumlarında “Ders Geçme ve Kredi Sistemi” Uygulaması: 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda yer aldığı halde öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre eğitilememesi konusu daima Türk eğitim sisteminin en çok eleştirilen yönünü oluşturmuştur. Eleştiriler ortaöğretim kurumlarının öğrencileri üniversiteye ve bir mesleğe hazırlama fonksiyonlarını yerine getirememesi, sınıf geçme sisteminin sınıfta kalan öğrenciler üzerinde sosyal ve psikolojik etkiler oluşturması ve sınıfta kalan öğrencilerin devlete ve sisteme maddi külfet yüklemesi ile öğrenci ilgi, istek ve yeteneklerine yanıt vermeyen, konu merkezli, aşırı katı öğretim programları üzerinde yoğunlaşmaktaydı (Caner, 1999, 210).

Eğitim sisteminin bu sorunları kalkınma planları ve hükümet programlarına da yansımıştır. “Büyük ölçüde kaynak ve zaman israfına sebep olan, okulda başarısızlık ve sınıfta kalmalarının asgariye indirilmesi için etkili tedbirler alınması” konusu altıncı beş yıllık planda da yer almıştır (DPT, 1990, 295). Eğitim sisteminin buna benzer aksayan yönleri çeşitli milli eğitim şuralarında da gündeme getirilmiş ve bu şuralarda alınan kararlar doğrultusunda 1974-1975 yılında ilk kez 16 lise ve dengi okulda “Ders Geçme ve Kredi Düzeni Projesi” adıyla bir pilot uygulama başlatılmıştır. Bu pilot uygulamaya ortaya çıkan bazı aksaklıklar nedeniyle 1978 yılında Talim ve Terbiye Kurulu’nun bir kararıyla son verilmiştir.

Avni Akyol göreve başlama mesajında bütün çocukların yeteneklerini en üst düzeyde geliştirmelerine fırsat verecek ve bunu teşvik edecek eğitim imkan ve ortamlarını hazırlanmasının zorunluluk olduğunu vurgulamış (Akyol, 1999a, 23), 1990 yılında toplanan “Milli Eğitim Sistemini Yeniden Düzenleme, Ölçme-Değerlendirme ve Program Geliştirme İhtisas Komisyonu” toplantısını açış konuşmasında ise eğitim sisteminde yapacağı radikal değişikliğin işaretini şu sözlerle vermiştir:

...Gençler daha çok anlayışlı. Yeteneklerine ve isteklerine göre yönlendirilmek, ama sınıfta kalmamak istiyorlar. Şu halde çocuklarımızı yeteneklerine ve özelliklerine göre seçen, yönlendiren, değerlendiren ve yatay, dikey geçişleri sağlayan milli, çağdaş, demokratik ve laik bir sistemi niçin kurmalıyız? Neden devam etsin bu fasit daire; kalma-geçme, zıtlasma, huzursuzluk, israf gerginlik?... (Akyol, 1990c, 13).

Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Orta Öğretim Kurumlarında Ders Geçme ve Kredi Yönetmeliğinin yayınlanmasından sonra (RG, 20979) 1991-1992 öğretim yılında da 2972 lisede, 1992-1993 öğretim yılında ise tüm liselerde bu sistem uygulanmıştır. Fakat çok geçmeden sistemle ilgili çeşitli eleştiri ve şikayetler başlamıştır.

Ders Geçme ve Kredi Sistemi üzerine yapılan bir araştırma sistemin, mevcut haliyle öğrencileri yükseköğretimdeki çeşitli programlara yönlendirmekle birlikte çeşitli ortaöğretim kurumları arasında geçişlere imkân sağlamadığından öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre yönlendirilmelerini tam olarak gerçekleştiremediğini ortaya koymuştur. Aynı çalışmada sistemden istenilen yararın sağlanamamasının nedenleri olarak derslik ve öğretmen sayılarının yetersizliği, birçok okulda rehberlik servisi bulunmayışı, öğretmenlerin ders yüklerinin fazlalığı nedeniyle danışmanlık hizmetlerini gereği gibi yapamamaları ve öğrencilerin okullarda boş zamanlarını

değerlendirebilecekleri fiziki mekanların olmaması sonucuna varılmıştır (Baykul vd., 1993, 119).

Araştırma sonucunda Baykul ve arkadaşları sistemin aksayan yönlerini geliştirerek, özellikle seçmeli ders seçeneklerini olabildiğince artırarak devam ettirilmesini önermişlerse de Ders Geçme ve Kredi uygulaması 1995-1996 öğretim yılında uygulamadan kaldırılmış, böylece ortaöğretim sisteminin çağdaşlaştırılması ve demokratikleştirilmesini sağlayabilecek önemli bir fırsat başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Eğitim Sistemine Yönelik Diğer Faaliyetler: Akyol döneminde Türk Millî Eğitim Sistemi'nin 2000'li yıllara dönük politikalarını ve hedeflerini belirlemek amacıyla "İkibinli Yıllarda Türk Millî Eğitim Sistemi Araştırması" çalışmaları başlatılmış, ilköğretim ve ortaöğretimde kaliteyi artırarak öğrenci başarısını OECD ülkeleri ortalamasına yaklaştırmak, öğretmen eğitiminde kaliteyi ve geçerliliği artırarak OECD ülkelerindeki benzer standartlara ulaştırmak gibi amaçlarla Millî Eğitimi Geliştirme Projesi uygulamaya konulmuştur. Toplam maliyeti 177.2 milyon ABD Doları olan bu projenin 87 milyon Doları Türk Hükümeti tarafından, 90.2 milyon Doları ise Dünya Bankası Kredisiyle karşılanmıştır.

Öğretmen liseleri ile yükseköğretimde yetiştirilen öğretmen adaylarının durumlarının değerlendirilmesi ve öğretmenlik mesleğine yeni bir yön verilmesi amacıyla 8-9 Haziran 1989 tarihinde Ankara'da "Öğretmen Yetiştirme Danışma Kurulu" toplanmıştır. Bu toplantıda öğretmen yetiştirme modelleri, öğretmenin sosyal statüsü, hizmet içi eğitim ve istihdam politikası konuları ilgili komisyonlarda tartışılarak sonuçları rapor haline getirilmiştir (Akyol, 1991d, 26-27).

Daha önce Yabancı Dil dersini zorunlu olmaktan çıkaran "Basamaklı Kur Sistemi" uygulamadan kaldırılarak 1989-1990 öğretim yılından itibaren Yabancı Dil dersleri tekrar zorunlu ders haline getirilmiştir.

Avni Akyol döneminde ilköğretimle ilgili olarak ders kitaplarının iyileştirilmesi, ayrıntı bilgilerden arındırılması çalışmaları başlatılmış, ilkokul Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Matematik; ortaokul Millî Coğrafya, Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, Matematik ders kitapları bu anlayışla hazırlanarak yayınlanmıştır.

Bu dönemde 1970'li yıllardan beri yürütülen bir ders için tek ders kitabı ilkesinin başarılı olmadığı sonucuna varıldığından 1990-1991 öğretim yılından itibaren bir ders için çok ders kitabı ilkesi benimsenmiş ve ilk defa bu dönemde özel sektöre ders kitabı yayınlama yetkisi verilmiştir. Yeni uygulamayla okutulacak kitapların seçimi de şube ve zümre öğretmenlerine bırakılmıştır (RG, 20788).

İlk defa 1990-1991 öğretim yılında Ankara ve Hakkari'de; 1991-1992 Öğretim yılında Siirt, Muş, Bitlis, Bingöl ve Şırnak illerinde başlatılan "Ödünç kitap projesi" kısa sürede yurt geneline yaygınlaştırılarak köylerdeki öğrencilerin tamamına, şehir ve kasabalarda ise ihtiyacı olan ilkokul öğrencilerine ücretsiz ve ödünç kitap dağıtılmıştır.

Bu dönemde nüfusun az ve dağınık olduğu yerleşim birimlerindeki okullarda öğrenim gören öğrencileri fırsat eşitliğinden yararlandırmak ve onlara daha nitelikli öğrenim olanağı sağlamak amacıyla "Taşınmalı İlköğretim Uygulaması" başlatılmıştır.

İlk kez 1989-1990 Öğretim yılının ikinci yarısından itibaren Kırıkkale’de 3 ve Kocaeli’de 2 merkezde başlatılan bu uygulama 1991-1992 öğretim yılında 29 il ve bu illere bağlı 78 ilçenin 960 köy okuluna yaygınlaştırılmıştır.

“Gezici Tarım İşçileri Çocuklarının Eğitimi Uygulaması” ve ilköğrencilerin kıyafetlerinin tek tip olmaktan çıkarılması Akyol döneminin diğer önemli uygulamalarıdır.

3. Avni Akyol Döneminde Okul Öncesi Eğitim Alanındaki Gelişmeler

Beşinci Beşyıllık Kalkınma Planında özellikle çalışan annelerin yoğun olduğu şehir merkezleri, sosyo-ekonomik durumu elverişsiz ailelerin yaşadığı gecekondü bölgeleri ile kalkınmada öncelikli yörelerde okulöncesi öğretim kurumlarının hızla yaygınlaştırılarak okul öncesi eğitimde okullaşma oranının bu plan döneminin sonunda %10’a (DPT, 1985, 141); Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı sonunda ise %11.50’ye çıkarılması öngörülmüştür (DPT, 1990, 291).

Avni Akyol 31 Mart 1989 tarihinde yayınladığı göreve başlama mesajında okul öncesinden yükseköğretime kadar her düzeydeki okullaşma oranlarının idealle- rin ve hedeflerin altında kaldığını belirterek (Akyol, 1999a, 23) okul öncesi kurumlar için eğitim programları ile araç gereç geliştirilmesine yönelik çalışmaların başlatıl- cağını, bu okulların sayılarını artıracak tedbirler alınacağını ve ekonomik ve sosyo- kültürel şartları elverişsiz ailelerinin çocuklarının bu kurumlardan daha fazla yarar- lanmalarını sağlayıcı tedbirlere öncelik verileceğini belirtmiştir (Akyol, 1991b, 17).

Çizelge 1- Okulöncesi Eğitimde Yıllara Göre Okul Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

ÖĞRETİM YILI	OKUL SAYISI	ŞUBE SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI
1987-1988	3237	5023	103204	6192
1988-1989	3504	5425	105924	6525
1989-1990	3601	5580	112053	7244
1990-1991	3806	6005	119866	7124
1991-1992	4465	6841	132965	7995
1992-1993	4683	7155	136117	8400

Kaynak: DİE örgün eğitim istatistik yıllıkları

DİE Örgün öğretim yıllıklarının incelenmesinden Akyol döneminde okul öncesi alanda 1991-1992 öğretim yılında okul, öğrenci ve öğretmen sayılarında kayda değer bir artış olduğu; bu artış eğiliminin daha sonraki yıllarda da devam ettiği görülmektedir.

Bu dönemde okul öncesi eğitimi alanında gerçekleştirilen önemli bir çalışma da ilk defa “Okul Öncesi Eğitim Programı”nın hazırlanarak uygulamaya konulması olmuştur.

4. Avni Akyol Döneminde İlköğretim Alanındaki Gelişmeler

Beşinci BYKP’de ilköğretim alanı olarak özellikle özel eğitime muhtaç öğrencilerin eğitimine gereken önemin verileceği, özel eğitim alanında görev alacak öğret-

men ve personelin yetiştirilmesi için gerekli tedbirlerin alınacağı öngörülmüştür. Bu planda plan dönemi sonunda ortaokulda okullaşma oranı %75 olarak öngörülmüştür (DPT, 1985, 142). Altıncı BYKP’de ilkokullarda okullaşma oranı %100’e ulaştığı için bu okullarda niteliğin yükseltilmesi çalışmalarına devam edileceği belirtilmiştir. Planda ortaokullarda %57,1 olan okullaşma oranının plan dönemi sonu olan 1993-1994 öğretim yılında %80’e yükseltilmesi öngörülmüştür (DPT, 1990, 292).

48. Hükümet programında ilkokul ve ortaokullardaki okullaşma oranının %100’e çıkarılması, zorunlu ilk öğretimin 2000 yılına kadar sekiz, 2000 yılından sonra ise on yıla çıkarılması hedeflenmiştir. Programda sadece sayısal gelişmelere odaklanmanın yeterli görülmemekle eğitimin niteliğinin yükseltilmesine çalışılacağı; bu amaçla eğitimde bilgisayar, TV, video gibi teknolojilerin kullanımının yaygınlaştırılacağı ve televizyon kanallarından birinin eğitime tahsis edileceği de belirtilmiştir (TBMM, 1991, 576).

Ülkemizde ilk kez 1971-1972 öğretim yılında ikisi gündüzlü, on altısı yatılı olmak üzere on sekiz okulda başlatılan zorunlu olmayan sekiz yıllık ilköğretim okulu uygulaması giderek yaygınlaşmış, 1989-1990 öğretim yılında sayıları 820’ye ulaşmıştı. Avni Akyol Milli Eğitim Bakanı olduktan sonra zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılması çalışmalarını hemen başlatmış, bu konuda yapılan çalışmalar ile zorunlu eğitim konusundaki çeşitli bilgi, düşünce ve hazırlanan kanun tasarılarını “Neden ve Niçin 8 Yıllık Zorunlu Eğitim” isimli bir kitapçık halinde yayınlamıştır. Akyol, bu kitapçığı “...42 yıldır gündemde olan; süresi, müfredatı, uygulama stratejisi ve şekli sürekli tartışılan; tartışmalardan sonuç alınamayıp bıkkınlık noktasına geldiğinde bir kenara bırakılan; ancak, daha sağlıklı, medeni, ileri, güçlü, çağdaş bir toplum olabilmemiz için milli seviyede gerekli zorunlu eğitimin kitabı” (Akyol, 1991a, 1) şeklinde tarif etmiştir.

Akyol döneminde sekiz yıla çıkarılması düşünülen zorunlu ilköğretimin aynı çatı altında ve kesintisiz olması öngörülmemiş; buna gerekçe olarak da ülkenin coğrafi yapısı, ekonomik durumu, iklim ve ulaşım şartları, çok farklı özelliklere sahip yerleşim merkezlerinin mevcudiyeti, yerleşim merkezlerindeki öğrenci sayılarındaki farklılık ve çeşitli orta derecedeki okulların bünyelerinde orta kısmın (6, 7 ve 8. sınıfların) bulunması gösterilmiştir. Zorunlu fakat kesintili sekiz yıllık eğitime yasal altyapıyı oluşturmak için “1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’na İki Ek Madde ve Bir Geçici Madde Eklenmesi ve Geçici İkinci Maddenin Kaldırılmasına Dair Kanun Tasarısı” ile “222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nun Bir Maddesinin Değiştirilmesi, Bir Madde Eklenmesi ve Geçici 9. Maddesinin Kaldırılmasına Dair Kanun Tasarısı” hazırlanarak 21.8.1991 tarihinde TBMM’ye sunulmuşsa da hükümet değişikliği nedeniyle bu tasarı yasalasmamıştır. Bu dönemde daha önce başlatılmış olan okul binalarının ilkokul ve ortaokulların aynı binada (ilköğretim okulu) ders göreceği şekilde planlanmasına da devam edilmiştir.

Akyol döneminde üstün zekalılar için ilk kez bir ilköğretim okulu da açılmıştır.

Çizelge 2 – İlkokullarda Yıllara Göre Okul, Öğrenci, Öğretmen Sayıları ile Okullaşma Oranları

ÖĞRETİM YILI	OKUL SAYISI	ŞUBE SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI	OKULLAŞMA ORANI
1987-1988	50329	316085	6843335	219313	%100
1988-1989	50613	313777	6726230	219065	%100
1989-1990	51015	313786	6804154	222623	%100
1990-1991	50886	312394	6817280	223540	%100
1991-1992	50510	315720	6834539	232499	%100
1992-1993	49770	304804	6664160	233169	%100

Kaynak: DİE örgün öğretim istatistik yıllıkları

Çizelge 3 – Ortaokullarda Yıllara Göre Okul, Öğrenci, Öğretmen Sayıları ile Okullaşma Oranları

ÖĞRETİM YILI	OKUL SAYISI	ŞUBE SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI	OKULLAŞMA ORANI
1987-1988	4862	36805	1815110	42498	
1988-1989	5066	38425	1956134	43661	%57.1
1989-1990	5389	40785	1973615	45684	%57.09
1990-1991	5596	42535	2042018	46118	%58.3
1991-1992	5971	44495	2052132	50891	%58.9
1992-1993	6458	48204	2180168	55407	62.2

Çizelge 2 ve çizelge 3'te de görüldüğü gibi 1990-1991 öğretim yılından itibaren ilkokul sayısındaki azalmaya karşın şube, öğrenci ve öğretmen sayılarında az da olsa artış gerçekleşmiş; ilköğretimin ikinci kademesi olan ortaokullarda ise okul, şube, öğrenci ve öğretmen sayılarında her yıl bir önceki yıla oranla istikrarlı bir artış izlenmektedir. İlkokul sayısındaki bu azalma Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki terör olaylarının da etkisiyle kırsal bölgelerden büyük kentlere göçün bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Okul sayısındaki düşüşe rağmen öğrenci sayısındaki artış özellikle büyük kentlerdeki okulların ikili öğretim yapmaları ve sınıf mevcutlarının aşırı kalabalık olması, dolayısıyla eğitimin niteliğinin azalması sonucunu doğurmuştur.

5. Avni Akyol Döneminde Ortaöğretim Alanında Yapılan Çalışmalar

Avni Akyol dönemi bir yandan lise mezunlarının üniversite kapılarına yığıldığı, öte yandan ülkede küçük ve orta boy işletmelerin gelişmekte olduğu bir dönemdir. Bu nedenle hükümetler gerek işsiz genç sayısını, dolayısıyla üniversiteler önündeki yığılmaları önlemek, gerekse söz konusu küçük ve orta boy işletmelerin ara eleman ihtiyacını karşılamak için mesleki ve teknik eğitime ağırlık vermişlerdir. Bu ağırlık, dönemi kapsayan kalkınma planları ve hükümet programlarında da göze çarpmaktadır. 1985-1989 yıllarını kapsayan Beşinci BYKP'de örgün ve yaygın mesleki ve teknik liselerin, yükseköğretim önündeki yığılmayı önlemek, ihtiyaç duyulan insan gücünü yetiştirmek, çalışma hayatına kısa yoldan atılmayı sağlamak için genel lisele-

re tercih edilen öğretim türü olacağı vurgulanmış; bu plan döneminde liselerle ilgili amacının kalkınmanın gerektirdiği sayı ve nitelikteki ara insan gücünü yetiştirmek, gençleri hayata ve yükseköğretime hazırlamak için gerekli program ve yapı değişikliğini gerçekleştirmek olarak belirtilmiştir (DPT, 1985, 143). Altıncı BYKP’de ise ekonominin ihtiyaç duyduğu nitelikli ara insan gücünün yetiştirilmesinde mesleki ve teknik eğitime öncelik verilmesinin temel ilke olduğu, mesleki ve teknik lise mezunlarının kendi branşlarında bir yükseköğretim kurumuna yönelmelerini özendirerek düzenlemeler yapılacağı ve bu liselerin sektörlerle işbirliği içinde olmalarının sağlanacağı belirtilmiştir (DPT, 1990, 295).

Akyol, göreve başlama mesajında, ekonominin ve endüstrinin ihtiyaç duyduğu ara insan gücünün yetiştirilmesine yönelik faaliyetlerin teşvik edilerek hızlandırılacağını, mesleki ve teknik eğitimde uygulanan müfredat programlarının yenileneceğini belirtmiştir (Akyol, 1999a, 26).

Akyol, çağı yakalayabilmek için özel sektörün iş hayatının çok gerçekçi atılımlarına, ihtiyaçlarına uygun bir eğitim politikası takip etmenin bir zorunluluk olduğuna inanıyordu (Akyol, 1990d, 94).

Tüm bu düşünce ve gerçeklerin ışığında bu dönemde genel ortaöğretimin mesleki ve teknik öğretime olan üstünlüğünü azaltmaya yönelik politikalara ağırlık verilmiş, daha çok mesleki ve teknik liseler açılarak öğrencilerin bu tür okullara yönlendirilmesine çalışılmıştır. Bu dönemde genel liseler de mümkün olduğunca mesleki ve teknik programları uygulayan Çok Programlı Liseler bünyesinde açılmıştır.

MEB, mesleki ve teknik eğitimin dünya standartlarına ulaştırılması ve yaygınlaştırılmasının yollarını araştırma amacıyla 3-5 Mayıs 1990 tarihleri arasında “Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitim Konseyi” toplamıştır. Bu konseyde “mesleki ve teknik öğretimin yapısı ve organizasyonu”, “mesleki standartlar”, “araştırma ve program geliştirme”, “çıraklık eğitimi”, “okul ve işletmelerde meslek eğitimi”, “atölye ve meslek dersi öğretmeni yetiştirilmesi ve istihdamı” konularında kurulan komisyonların hazırladıkları raporlar doğrultusunda meslek eğitim alanında yapılacak çalışmalar bir uygulama planına bağlanmıştır (Akyol, 1991d, 46-47).

Akyol döneminde endüstriyel teknik öğretim kurumlarının atölye ve laboratuvarlarının yeni teknolojilerle donatılmasını sağlamak için genel bütçe, fon ve projelerden önemli miktarda kaynak ayrılmış, yeni gelişen endüstri kollarının ihtiyaç duyduğu teknik insan gücünü yetiştirmek üzere petrokimya, uçak bakım ve onarımı, uçak elektroniği, plastik sanatlar, plastik teknolojisi, otomatik kumanda, deri teknolojisi, kuyumculuk ve gazetecilik gibi programlar açılmıştır (Akyol, 1991d, 62).

Bu dönemde mesleki ve teknik eğitim alanındaki çalışmaların önemli bir ayağını “Endüstriyel Okullar Projesi” oluşturmuştur. 1987-1994 yıllarını kapsayan bu projenin toplam maliyeti 72 milyon Amerikan doları olup, 57.7 milyon dolarlık kısmı Dünya Bankası kredisi ile, 15 milyon dolarlık kısmı ise Türk Hükümeti tarafından karşılanmıştır. Projenin başlıca amaçları mesleki ve teknik eğitim kurumlarının araç gereç ve makinelerini, müfredat ve eğitim materyallerini daha modern hale getirmek ve teknik destek yoluyla Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü’nün planlama ve yönetim kapasitesini artırmaktır.

Akyol döneminde kız teknik öğretim okulları ile ticaret ve turizm öğretimi okullarının hem sayılarında hem de uyguladıkları program çeşitliliğinde önemli artışlar sağlanmıştır. 1990-1991 öğretim yılında kız teknik öğretim okullarında 94 farklı program uygulanmaktaydı. Ticaret ve turizm öğretimi alanında daha önce sadece muhasebecilik ve bankacılık bölümleri mevcutken Akyol döneminde kooperatifçilik, büro hizmetleri ve dış ticaret bölümleri de açılmıştır (Akyol, 1991d, 64). Akyol döneminden önce sayıları sadece sekiz olan Anadolu Mesleki ve Teknik öğretim okullarının sayısı dönem sonuna gelindiğinde 121'e ulaşmış, Mesleki ve Teknik öğretim okullarının tamamında döner sermaye işletmesi kurulmuştur. Bu dönemde mevcut İmam hatip liselerinden on beş tanesi İngilizce ve Almanca ağırlıklı Anadolu İmam Hatip Lisesi haline getirilerek sayıları on altıya çıkarılmış, lise kısmı olmayan 25 İmam Hatip Lisesi'nin lise kısmı açılmış, şube durumundaki 6 İmam Hatip Okulu ise bağımsız hale getirilmiştir.

Bu dönemde yukarıda belirtilen okul türlerinden ayrı olarak beş ilde Mahalli İdareler Meslek Lisesi ve altı ilde Dış Ticaret Lisesi, ayrıca İzmir'de Millî Eğitim Vakfı tarafından bir özel lise açılmıştır.

Çok programlı liseler, Anadolu öğretmen liseleri ve Anadolu güzel sanatlar liseleri Akyol döneminde Türk eğitim sistemine kazandırılan önemli okul türleridir.

Çok Programlı Liseler: Avni Akyol döneminde küçük yerleşim yerlerine birer lise ve değişik türden meslek liseleri açılmasının maliyeti artırıp kaynak israfına sebebiyet vermemesi için özellikle nüfusu 10 binin altındaki yerlere genel ve mesleki-teknik öğretim programlarının birlikte uygulandığı ve tek yönetim altında toplandığı çok programlı liseler açılması yoluna gidilmiştir. 1989-1990 öğretim yılında 37 çok programlı lise açılmış, 1990-1991 öğretim yılında bu sayı 95'e yükselmiştir (Akyol, 1991d, 58) Akyol döneminde toplam 213 okulda Çok Programlı Lise uygulamasına geçilmiştir.

Anadolu Öğretmen Liseleri: Cumhuriyet öncesinden beri varlığını sürdüren öğretmen okulları, 1974-1975 öğretim yılından itibaren lise programları uygulayan öğretmen liseleri haline dönüştürülmüştür. 1989 yılı sonunda ülke genelinde bulunan 28 öğretmen lisesinde 18965 öğrenci öğrenim görmektedir.

Avni Akyol döneminde öğretmen liselerine büyük önem verilmiştir. Zira Akyol, daha göreve başlama mesajında, imkanları sınırlı fakat üstün yetenekli gençleri öğretmenlik mesleğine yöneltmek amacıyla, öğretmen liselerinin yatılılık ve diğer imkanlarla cazip hale getirileceği; bu liselerden mezun olacak gençlerin öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarına öncelikli olarak yerleştirilecekleri ve öğrenimleri süresince burs sağlanacağı belirtmiştir (Akyol, 1991, 19).

Akyol döneminde bu konudaki çalışmaları hemen başlatılmış ve 8-10 Haziran 1989 tarihinde, öğretmen liselerini yeniden düzenlemek ve geliştirmek için oluşturulan komisyonların yaptıkları değerlendirme çalışmaları doğrultusunda bu okullarda verilen eğitimin niteliğini yükseltmek amacıyla mevcut öğretmen liselerinin 4 yıl öğretim süreli Anadolu Öğretmen Liselerine dönüştürülmesine karar verilmiştir.

1989- 1990 öğretim yılından itibaren mevcut öğretmen liselerinden 18'i Anadolu Öğretmen Lisesi haline dönüştürülmüş, Avni Akyol'un Bakanlık döneminde toplam 61 Anadolu Öğretmen Lisesi açılmıştır.

Öğretmen liselerinin Anadolu öğretmen liselerine dönüştürülmesi üzerine bu okullara alınacak öğrencilerin seçimi ve örgün eğitim kurumları içindeki statülerinin belirlenmesi amacıyla “Anadolu Öğretmen Liseleri Yönetmeliği” çıkarılmıştır (RG, 20723.)

Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi: Akyol döneminde 16 Ekim 1989 tarihinde İstanbul’da Behçet Kemal Çağlar Lisesi’nin bahçesinde Türkiye’nin ilk güzel sanatlar lisesi açılmıştır (MEB, 1990a, 6). Bu lisede sadece müzik ve resim bölümleri mevcut olup bir süre sonra İstanbul Maçka’da bir teknik lise bünyesinde “plastik sanatlar” bölümü açılmıştır. Akyol döneminde toplam 6 ilde Anadolu güzel sanatlar lisesi açılmıştır. Bu okullar için ilk defa “Millî Eğitim Bakanlığı’na Bağlı Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Yönetmeliği” hazırlanarak Resmi Gazetede yayınlanmıştır (RG, 20642).

Çizelge 5- Genel Ortaöğretimde Yıllara Göre Okul ve Öğrenci Sayıları

ÖĞRETİM YILI	1987-1988		1988-1989		1989-1990		1990-1991		1991-1992	
	Okul	Öğrenci	Okul	Öğrenci	Okul	Öğrenci	Okul	Öğrenci	Okul	Öğrenci
Lise	1254	642925	1297	675465	1350	678171	1426	710650	1578	885545
Anadolu Lisesi	38	14713	59	18683	135	213771	140	25683	193	33016
Fen Lisesi	7	1579	7	1753	13	2365	13	2936	18	3870
Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi					1	100	6	382	10	973
Öğretmen Lisesi	28	10841	28	10508	28	7928	28	6104	23	5258
Anadolu Öğretmen L.					18	1584	47	4189	64	11646
Akşam Lisesi	10	3072	10	3612	10	3849	10	4339	11	6000
Özel Lise	121	25304	125	31039	154	36149	157	40680	232	45065
TOPLAM	1458	698435	1526	741060	1709	751523	1827	794963	2129	991373

Kaynak: DPT,1985, 1990, 1995

Avni Akyol döneminde genel ortaöğretim okulları ve bu okullarda öğrenim gören öğrenci sayıları incelendiğinde (çizelge 5) Öğretmen liseleri ve Akşam liseleri dışındaki okul ve öğrenci sayılarında artış olduğu görülmektedir. Öğretmen lisesi sayısında artış olmayarak 1991-1992 öğretim yılında azalması, yeni açılan öğretmen liselerinin Anadolu Öğretmen Lisesi olarak açılması, mevcut öğretmen liselerinin de kademeli olarak Anadolu öğretmen liselerine dönüştürülmesinden kaynaklanmıştır.

Aşağıdaki çizelgede Akyol döneminde hemen öncesi ve sonrasını da kapsayacak şekilde mesleki ve teknik öğretim okul ve öğrenci sayıları verilmiştir.

Çizelge 6- Mesleki ve Teknik Eğitimde Yıllara Göre Okul ve Öğrenci Sayıları

OKUL TÜRLERİ	1987-1988		1988-1989		1989-1990		1990-1991		1992-1993	
	Okul	Öğrenci	Okul	Öğrenci	Okul	Öğrenci	Okul	Öğrenci	Okul	Öğrenci
Endüstri Meslek Lisesi	482	222709	522	240032	597	264407	625	285591	684	317433
Kız Meslek L.	296	44337	319	45486	344	45839	386	50301	436	59584
Ticaret-Tur. L	234	114361	239	128333	270	138339	285	170439	333	174136
İmam Hatip L.	342	87972	351	89928	383	92745	383	100687	417	142362
Sağlık Meslek L.	101	22450	102	23144	141	30971	249	35633	315	50191
Tarım Mesl. L	18	2114	18	2114					18	2087
Diğer Meslek L.	7	1597	13	1822	36	6415			20	3667
Özel Meslek L.					6	1221	12	1512	19	1962
TOPLAM	1480	495540	1564	530859	1777	579937	1976	650578	2242	751422

Kaynak: DPT,1985, 1990, 1995

Çizelgede 6'da görüldüğü gibi Avni Akyol döneminde Tüm mesleki ve teknik öğretim okulları ve öğrenci sayılarında bir artış olmakla okul sayısındaki artışın öğrenci sayısına çok fazla yansımadağı görülmektedir. Bu durumun özellikle küçük yerleşim birimlerinde bulunan mesleki ve teknik öğretim kurumlarının atıl kapasiteyle çalışmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Avni Akyol döneminde ortaöğretimde okullaşma oranları hemen öncesi ve sonrası dönemlerle karşılaştırılmalı olarak aşağıda (çizelge 7) gösterilmiştir. Akyol döneminde ortaöğretimde okullaşma oranında yıllara göre bir artış olduğu görülmektedir.

Çizelge 7- Akyol Döneminde Ortaöğretimde Okullaşma Oranları

Öğretim Yılı	Genel Ortaöğretimde Okullaşma Oranı	Mesleki ve Teknik Eğitimde Okullaşma	Ortaöğretimdeki Toplam Okullaşma
1987-1988	20.5	14.6	35.1
1988-1989	20.5	14.7	35.2
1989-1990	20.3	15.7	36
1990-1991	21	17.2	38.2
1991-1992	23	18	41
1992-1993	25	19	44

Avni Akyol döneminde ortaöğretimdeki okul çeşitliliği, okul ve öğrenci sayılarındaki olumlu gelişmelere rağmen mesleki ve teknik eğitimin ağırlığında önemli bir artış sağlanamamıştır. 1987-1988 öğretim yılında genel ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin mesleki ve teknik ortaöğretimde öğrenim görenlere oranı 1.396 iken dönem sonrası olan 1991-1992 öğretim yılında bu oran ancak 1.298'e inmiştir.

6. Yaygın Eğitim Alanında Yapılan Çalışmalar

Altıncı BYKP'de yaygın eğitime ayrılan kaynakların artırılması, çıraklık eğitimi ve yaygın eğitimin kamu ve özel kesim ve gönüllü kuruluşlarla işbirliği içinde sürdürülmesinin sağlanması ve konsolide bütçeden eğitime ayrılan yatırım ödeneklerinin en az yüzde 7.5'nin yaygın eğitime tahsis edilmesi öngörülmüştür (DPT, 1990, 293).

48. Hükümet programında da çırak öğrenci sayısının 1992 yılı sonunda 300 bine çıkarılacağı, çıraklık eğitiminin örgün eğitim ile ilişkilendirileceği, LİMME Projesinin kurumlaştırılarak devam ettirileceği ve buradan mezun gençlere kendi işlerini kurmaları için maddi destekte bulunulacağı hususlarına yer verilmiştir (TBMM, 1991, 576).

Avni Akyol, göreve başlama mesajında halk eğitim kurumlarının faaliyetlerinin yeniden düzenlenmesi gerektiğini belirterek bu düzenlemeyle mesleki ve teknik alanlardaki halk eğitimi faaliyetlerine ağırlık verileceği, bu faaliyetler sonucunda ülkede niteliksiz işçi kalmayacağını, çocukların ve gençlerin bir iş ve meslek için gerekli olan bilgi ve becerilerle donatılmalarını sağlayacak faaliyetlerin teşvik edileceğini belirtmiştir (Akyol, 1999a, 25).

Akyol döneminde çıraklık ve yaygın eğitim alanında yapılan çalışmalardan XIII. Milli Eğitim Şurası ve LİMME projesi ayrı başlıklar halinde aşağıda ele alınmıştır.

XIII. Milli Eğitim Şurası: 15-19 Ocak 1990 tarihleri arasında toplanan ve cumhuriyet tarihinin tek gündemli ilk şurası olan bu şuranın gündemi "Yaygın Eğitimde Kavram, Kapsam ve Eğilimler", "Yaygın Eğitimde Organizasyon ve İşbirliği", "Yaygın Eğitimde Yatırım ve Finansman" ve "Yaygın Eğitimde Personel" konuları oluşturmaktadır.

Milli Eğitim Bakanı Avni Akyol, XIII. Milli Eğitim Şurasını açış konuşmasında çağrı yakalayabilmek için örgün eğitim sistemimiz gibi yaygın eğitim sistemimizi de daha çok ve hızlı geliştirerek, sosyal, ekonomik ve teknolojik ihtiyaçlarımıza daha iyi cevap verebilir hale getirmek zorunda olduğumuzu, günümüzde yaygın eğitimin sadece okuma-yazma öğretimi, vatandaşlık eğitimi ya da bir meslek kazandırmayla sınırlı olmayıp okumuş, az okumuş, okunmuş herkes için gerekli olduğunu vurgulamıştır (Akyol, 1990, 13-14).

Bu şurada yaygın eğitimde kadro sağlanması, personel eğitimi, fiziki mekan sağlanması, yaygın eğitim mevzuatının güncellenmesi, yaygın eğitimde mesleki-teknik eğitime ağırlık verilmesi, uzman yetiştirecek fakülte bölümlerinin açılması konularında kararlar alınmıştır (MEB, 1990e).

LİMME Projesi: Kısaca LİMME olarak adlandırılan Lise Mezunlarına Meslek Edindirme Projesinin esas mantığı lise mezunu olup fakat üretime dönük hiçbir mesleki bilgi ve beceriye sahip olmayan ve üniversite önlerinde yığılan gençler ile üniversite mezunu olduğu halde istihdam imkanı bulamamış gençleri belirli bir süre mesleki eğitimden geçirerek meslek edinmelerini sağlamaktır.

Proje bir anlamda özel sektörün nitelikli işgücüne ihtiyaç duyduğu varsayımına dayanmaktadır. Böylece hızlı kalkınma sürecinde gelişen sanayinin işgücü ihtiyacı, mesleki eğitimden geçirilmiş bu gençlerle karşılanacaktır. Ancak özel sektörün

LİMME proje hazırlık aşamasında vadettiği istihdam desteğini uygulama aşamasında yeterince göstermemiştir (MEB, 1990e, 52-53).

Ön hazırlıklar tamamlandıktan sonra 1990-1991 öğretim yılında 51.878 kız, 53.589 erkek olmak üzere toplam 105.467 öğrenci bu projeye başvurmuş ve bunların tamamı ilgi duydukları alanda meslek eğitimine alınmıştır. Böylece proje kısa sürede her ilde, 429 ilçede, 949 okul ve kurumda 5679 eğitim elemanı ile sürdürülmüştür (Akyol, 1991d, 110).

Yapılan yasal düzenlemeyle LİMME Projesi kapsamında eğitim görenlerden uygulamalı eğitimlerini işletmelerde yapanların sigorta primlerini devletçe ödenmesi, lise diploması dışında, örgün mesleki eğitim programlarını tamamlayanlara meslek lisesi diploması, yaygın eğitimde herhangi bir kursu bitirenlere meslek kursu bitirme belgesi, modüler programları tamamlayanlara modüler kurs programını bitirme belgesi ve bir meslek lisesine ait tüm modülleri tamamlayanlara ise meslek lisesi diploması verilmesi (RG, 20660), üniversiteye girişte belirli bir oranda ek puandan yararlandırılmaları gibi haklar sağlanmıştır (RG, 20840).

Ayrıca LİMME mezunu gençlerden kendi işini kurmak isteyenlere kredi olanakları sağlanması da öngörülmüştür (Akyol, 1991, 366).

Avni Akyol'un bakanlıktan ayrılmasından sonra proje uygulamadan kaldırılmıştır. 6 Ekim 1993 tarihinde YÖK ile ilgili yapılan basın toplantısında Akyol'un bir soruya verdiği yanıtta LİMME projesinin Meslek Yüksekokullarıyla bağlantılı hale getirilmesinin düşünüldüğü anlaşılmaktadır (Akyol, 1993, 75).

Akyol döneminde illerde yaygın eğitimi yürüten milli eğitim müdür yardımcısı, "Halk Eğitim Başkanı" olarak görevlendirilmiş icra planlarında yer aldığı halde uygulanmayan örgün-yaygın eğitim geçişi LİMME projesi ile gerçekleştirilmeye çalışılmış, halk eğitim merkezlerine atanacak müdür ve rehber öğretmenlerde aranılan nitelikler yükseltilmiştir. Bu dönemde çıraklık eğitimi yaygınlaştırılarak çıraklık eğitim merkezlerinin sayısı 52'den 235'e, çırak sayısı da 6.331'den 180.056'ya çıkarılmıştır. Örgün eğitim kurumları ile yaygın eğitim kurumları arasındaki geçişleri düzenleyen yönetmelik 1990-1991 öğretim yılından itibaren uygulamaya konmuştur.

Ayrıca 3-5 Mayıs 1990 tarihleri arasında Çıraklık ve Mesleki Eğitim Konseyi toplanmıştır.

7. Yükseköğretim Alanında Yapılan Çalışmalar

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında yükseköğretimin finansman yapısının geliştirilmesi, üniversite-sanayi işbirliğini sağlayacak yasal altyapının oluşturulması hususlarına yer verilmiştir (DPT, 1990, 296).

48. Hükümet programında da yükseköğretim ile ilgili reformlar yapılacağı, bu çerçevede mevcut üniversitelerin öğretim elemanı ve finansman ihtiyacını karşılayacak, 2010 yılına kadar geçerli bir master planının uygulanmasına ve uygulama sonuçlarının ışığında, YÖK kanununun yeniden değerlendirileceği belirtilmiştir (TBMM, 1991, 576).

Avni Akyol göreve başlama mesajında, yükseköğretimde kalitenin yükseltilmesi üzerinde önemle ve ısrarla durulacağı, yükseköğretim kurumlarının bina, araç-

gereç ve her türlü personel ihtiyaçlarının karşılanarak öğretim ve araştırma faaliyetlerini cazip hale getirileceği ve öğretim elemanlarının çalışma koşulları ve özlük haklarında iyileştirmeler yapılacağını belirtmiştir. Akyol mesajında yükseköğretim gençliğinin barınma, kredi, burs, beslenme ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanacağı ve bu gençlerin sosyo-kültürel gelişimlerinin sağlanması için her türlü tedbirin alınacağını da vaat etmiştir (Akyol, 1999a, 26).

Akyol döneminde yükseköğretimin uzun vadeli öğrenci, öğretim elemanı, mekan ve finansman ihtiyaçlarını makro ve mikro düzeyde planlamak üzere çalışmalar yapılmış ve bir master plan hazırlanmıştır.

Mesleki ve teknik eğitim alanında Yükseköğretim Kurulu ve Dünya Bankası arasında “Sınai Eğitim Projesi Antlaşması” imzalanmış ve antlaşma ile elde edilen 32.3 milyon dolarlık kredi, meslek yüksekokullarının geliştirilmesinde kullanılmıştır.

Bu dönemde de yurt dışına araştırma görevlisi gönderilmesine devam edilmiştir. Buna paralel olarak lisans üstü eğitim yapmak üzere gelişmekte olan üniversitelerden, gelişmiş üniversitelere araştırma görevlisi gönderilmesi uygulaması başlatılmıştır.

Bu dönemde Yükseköğretim alanında en önemli gelişmeler öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumları ile ilgili olmuştur. Bu konuda eğitim yüksekokullarının öğrenim süresi iki yıldan dört yıla çıkarılmıştır. Buna bağlı olarak mevcut programlar da günün ihtiyaçları göz önünde bulundurularak dört yıllık süreye göre yeniden düzenlenmiştir. Kalkınmada öncelikli illerde bulunan üniversitelerde görev yapan akademik personele “geliştirme ödeneği” adı altında ek ödeme yapılmak suretiyle bu üniversitelerde çalışmak cazip hale getirilmiştir.

Çizelge 7 : Yükseköğretimde Yıllara Göre Öğrenci, Öğretim Üyesi ve Öğretim Elemanı Sayıları

ÖĞRETİM YILI	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETİM ÜYESİ SAYISI	ÖĞRETİM ELEMANI SAYISI	ÖĞRETİM ÜYESİNE DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETİM ELEMANINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYISI
1987-1988	362042	8464	24805	42.77	14.60
1988-1989	376475	9106	28114	41	13
1989-1990	415975	10497	32029	39	13
1990-1991	444447	11070	34469	40	13
1991-1992	469302	11829	35132	40	13
1992-1993	489158	12481	37580	39	13

Kaynak: DPT,1985, 1990, 1995

8. Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmenlere Yönelik Çalışmalar.

Avni Akyol, bakanlığı süresince öğretmenlik mesleği ve öğretmenlere yönelik çalışmalara özel önem vermiştir. Kuşkusuz bu durumda Akyol’un eğitimci kökenden gelmesi etkili olmuştur.

Akyol, göreve başlama mesajında, eğitim sisteminin temel unsurları ve “insan mühendisleri” olarak nitelendirdiği öğretmenlere milli ve kutsal görevlerinde yardımcı olmanın ve onların dertleriyle ilgilenmenin en önemli sorumlulukları olacağı-

nı belirtmiştir.(Akyol, 1991b, 18) O'na göre eğitim sistemimizin odak noktası, her şeyi, hiçbir araca tercih edilmeyen öğretmendir. Öğretmenin niteliği ve eğitim kalitesi her şeyden önemlidir. Daha iyi eğitim ancak daha iyi ve kaliteli öğretmenle verilebilir (MEB, 1990c, 12).

Milli Eğitim Bakanlığınca 17 Nisan 1989 tarihinde yurt genelinde başlatılan "Milli eğitim seferberliği" kapsamında öğretmenlerin kişisel ve mesleki sorunlarını yerinde tespit etmek amacıyla ülke genelinde ve yurt dışında çok sayıda toplantı düzenlenmiştir. Öğretmenlerin tayin, terfi, nakil ve diğer özlük haklarıyla ilgili sorunlarının çözümüne yardımcı olmak amacıyla Bakanlık merkez teşkilatında bir de "öğretmen danışma bürosu" kurulmuştur (Akyol, 1991d, 16-17).

Öğretmenlerin toplumda layık oldukları itibara kavuşturmanın onları 21. Yüzyılın ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde geliştirilmeleriyle mümkün olacağına inanan Akyol, bütün öğretmenlerin en az lisans seviyesinde eğitim görmesi için çalışmalar başlatmıştır (MEB, 1990d, 4). Bu kapsamda Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi ile işbirliği yapılarak öğretmen lisesi mezunu yaklaşık 120.000 sınıf öğretmeni ve kurs öğretmenin ön lisans; 71507 iki veya üç yıllık eğitim enstitüsü mezunu branş öğretmenin ise lisans tamamlamaları sağlanmıştır.

Başarılı öğrencileri öğretmenlik mesleğine çekmek için 15 Haziran 1989 tarihinde 3580 sayılı "Öğretmen ve Eğitim Uzmanı Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarında Parasız Yatılı veya Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanun" çıkarılmıştır. 1989-1990 öğretim yılından geçerli olmak üzere üniversiteye giriş sınavında öğretmen yetiştiren bir fakülteyi ilk on sırada tercih eden 4010 öğrenciden bursluluğu isteyenlere ayda 200000, yatılılığı tercih edenlere ise ayda 100000 TL verilmesi sağlanmıştır. Bu uygulama olumlu sonuç vermiş ve 1990 yılında 73807, 1991 yılında ise 86807 aday üniversite giriş sınavlarında öğretmen yetiştiren bir fakülteyi ilk sırada tercih etmiştir (Akyol, 1999, 41).

Akyol döneminde öğretmenlerin ekonomik durumlarını ve özlük haklarını iyileştirmeye yönelik olarak yapılan çalışmalar şöyle sıralanabilir:

1-27 Eylül 1991 tarihinde 91/2344 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla eğitim-öğretim hizmetlerine ait tüm derecelerdeki kadrolar iptal edilerek 439635 adet 1. Derece kadro ihdas edilmiştir. Böylece öğretmenlerin kadrosuzluk nedeniyle terfi edememe sorunları çözülmüştür.

2- 1982 yılından itibaren 4-1. derecelerdeki öğretmenlere 100, 200, 300 ve 400 olarak verilen ek göstergeler 30.6.1989 tarihinde 400, 750, 1100 ve 1500; 1991 yılında çıkarılan 418 sayılı KHK ile bu oranlar 650, 900, 1300 ve 1750'ye çıkarılmıştır(RG, 20489).

3- 09.4. 1990 tarih ve 418 Sayılı KHK ile 657 Sayılı Yasaya yapılan bir ek ile kalkınmada öncelikli yörelerde görev yapan öğretmenlerin başarılı geçen iki yılının karşılığında ek bir kademe verilmesi sağlanmıştır.

4- Öğretmenlere 1988 yılından itibaren ödenmeye başlanan "öğretim yılına hazırlık ödeneği" 1990 ve 1991 yıllarında önemli oranda artırılmıştır.

5- İlk kez 1981 yılında öğretmenlere 100 TL. olarak ödenen Eğitim ve Öğretim Tazminatı, 1984 yılında gösterge esasına bağlanmıştır. 30.6.1989 tarihinde bu gösterge 700; 01.01.1990 tarihinden geçerli olmak üzere ise 800'e yükseltilmiştir.

6- Kalkınmada öncelikli iller olan Bingöl, Diyarbakır, Elazığ, Hakkari, Mardin, Siirt, Tunceli, Van, Bitlis, Muş, Adıyaman, Artvin, Ağrı, Kars, Gümüşhane, Bayburt, Sivas, Erzincan, Erzurum, Malatya ve Şanlıurfa illerinde sürekli görevle fiilen çalışan personele 1 Ekim 1989 tarihinden itibaren "ek tazminat" verilmesi sağlanarak bu bölgelerdeki öğretmen açığının giderilmesine çalışılmıştır.

7- 2 Kasım 1989 tarihli 386 Sayılı KHK ile Mesleki ve Teknik Öğretim kurumlarında görevli atölye ve meslek bilgisi dersleri öğretmenlerinden ön lisans mezunu olanlara %20 lisans mezunu olanlara ise %40 Özel Hizmet Tazminatı ödenmesine başlanmış, böylece bu öğretmenlerin özel sektöre geçmelerinin önüne geçilmek istenmiştir (MEB, 1990a, 10-11).

8- Akyol döneminde "Öğretmen Eğitimi Merkezleri ve Tatil Köyleri Projesi" uygulamaya konulmuştur. Bu kapsamda Seferihisar, İçel-Silifke, Bolu-Aladağ, ve Antalya gibi turistik beldelerde öğretmen eğitim merkezi ve tatil köyleri (Akyol, 1991b, 86) ile bir çok ilde yeni öğretmen evleri ve lokaller inşa edilmiştir (Akyol, 1991d, 22).

Tüm bu çalışmaların yanısıra Akyol döneminde öğretmene verilen manevi destek ve değerde gözle görülür bir artış olmuştur.

9. Avni Akyol Döneminde Milli Eğitim Bütçesi

Vatandaşlara sunulan eğitim hizmetini yöneten ve gerçekleştiren Milli Eğitim Bakanlığı, bu görevini ancak genel bütçeden alacağı pay ölçüsünde gerçekleştirebileceğinden bütçeden eğitime ayırdığı oran o hükümetin eğitime verdiği önem ve önceliğin bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Ülkemizde bir yandan mevcut öğrencilere daha nitelikli eğitim verebilme arayışları sürerken öte yandan hızlı nüfus artışı nedeniyle her yıl onbinlerce yeni öğrenci eğitim sistemine katılmaktadır. Bu durum Bakanlığın sürekli yeni derslikler açması, donatması ve öğretmen ihtiyacını gidermesi gibi yatırımlar yapmasını zorunlu kılmaktadır. Öğrenci sayısındaki bu hızlı artış Bakanlık bütçesinin de reel olarak her yıl en az sisteme yeni katılan öğrencilerin maliyeti kadar arttırılmasını zorunlu kılmaktadır. Buna bir de eğitimin niteliğinin arttırılması, amortisman giderleri, eğitim araç ve gereçlerinin çağdaşlaştırılması gibi unsurları eklendiğinde Bakanlık bütçesinin her yıl bir önceki yıla oranla çok daha büyük oranlarda arttırılması gereği ortaya çıkar.

Milli Eğitim Bakanlığının 1987 ile 1996 yılları arasındaki yıllara göre bütçe miktarı ve oranları ile ilgili veriler çizelge halinde aşağıya çıkarılmıştır.

Çizelge 8- Yıllara Göre Milli Eğitim Bütçesi

Yıllar	GSMH	KONSOLİDE BÜTÇE	GENEL BÜTÇE	M.E.B BÜTÇE	MEB BÜTÇESİ		
					GSMH'a Oranı %	Kon.Büt. Oranı %	Genel Büt. Oranı%
1987	75.019.400	11.050.686	10.885.686	928.604	1,24	8,40	8,53
1988	129.175.100	20.881.923	20.706.923	1.797.372	1,39	8,61	8,68
1989	230.369.900	32.933.446	32.733.446	2.967.077	1,29	9,01	9,06
1990	397.177.500	64.400.354	63.925.354	8.506.541	2,14	13,21	13,31
1991	634.392.800	105.987.150	105.217.150	14.943.536	2,36	14,10	14,20
1992	1.103.604.900	208.545.328	207.545.328	30.357.203	2,75	14,56	14,63
1993	1.997.322.600	400.710.000	398.710.000	57.506.445	2,88	14,35	14,42
1994	3.887.902.900	826.396.307	823.396.307	93.911.410	2,42	11,36	11,41
1995	7.854.887.200	1.341.978.053	1.335.978.053	136.506.629	1,74	10,17	10,22
1996	14.978.067.300	3.568.506.822	3.558.506.822	257.603.140	1,72	7,22	7,24

Kaynak: MEB, APK Dairesi Başkanlığı Verileri

Bütçe oranları incelendiğinde, 1983 ten beri genel bütçe ve konsolide bütçeler içindeki oranı sürekli olarak düşen Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinin 1989 yılında ilk kez artış eğilimine girdiği ve 1990 yılında 4 puanlık bir artışla yüzde genel bütçenin %13. 31'ine ulaştığı görülmektedir. Merkezi bütçelerde Milli Eğitime ayrılan paydaki artış eğiliminin 1993 bütçe yılını da kapsayacak şekilde devam ettiği, 1994 yılından itibaren tekrar düşme eğilimine girdiği görülmektedir. 5 Nisan 1994 tarihindeki büyük ekonomik krizin bir dönüm noktası oluşturduğu ve bu tarihten sonra genel bütçeden milli eğitime ayrılan payın sürekli gerileyerek 2000 yılında % 7.15'lik oranla en düşük seviyeye ulaştığı anlaşılmaktadır.

Akyol, Bakanlığın döneminde milli eğitime ayrılan payın artmasını eğitime verdikleri önem ve önceliğe bağlamaktadır. 28 Şubat 1990 yılında Ankara'da yaptığı bir konuşmasında, Cumhuriyet tarihinde ilk defa Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinin genel bütçe içindeki oranının en yüksek orana ulaştığını, bunun herkesten önce "eğitimcinin" bir mutluluğu olduğunu belirtmiştir (MEB, 1990d, 3).

Milli Eğitim Bakanlığı'na genel bütçeden ayrılan payın dışında 3308 sayılı kanunla kurulan Çıracılık ve Mesleki Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu ile 3418 sayılı Eğitim, Gençlik Spor ve Gençlik Hizmetleri Kanununa göre sağlanan ek kaynaklar da Milli Eğitimin finansman kaynaklarını oluşturmaktadır.

Sonuç olarak Türk eğitim sisteminin sorunlarını çözmeye yetecek oranda olmasa da kendinden önceki dönemlerle kıyaslandığında Akyol döneminin Milli Eğitim Bakanlığı'nın finansmanı açısından bir sıçrama dönemi olduğu söylenebilir.

Sonuç

Avni Akyol, 31.3.1989 ile 20.11.1991 tarihleri arasında 46., 47. ve 48. Hükümetlerde olmak üzere toplam 2 yıl 8 ay Milli Eğitim Bakanlığı görevini yürütmüştür.

Avni Akyol'un bir eğitimci olarak sınıf öğretmenliği, halk eğitim müdürlüğü ilköğretim müfettişliği ve planlamacılık gibi görevlerde bulunduktan sonra Milli Eğitim Bakanlığı yapması Akyol döneminin karakteristik yönünü oluşturmaktadır. Nitekim araştırma esnasında incelenen kaynaklarda, Akyol'un görüş ve düşüncelerini yansıttığı konuşma metinlerinde onun eğitimciliğinin baskın yönünü kolayca görmek mümkündür. O sistemin içinden gelen biri olarak daima sistemin ve özellikle öğretmenlik mesleği ile öğretmenlerin sorunlarına hakim bir görüntü çizmektedir. Akyol'un bu "öğretmen yönü" en kolay olarak öğretmenlik mesleği ile ilgili yapmaya çalıştığı maddi iyileştirmelerin dışında konuşmalarında öğretmenlik mesleğine verdiği özel önem, öğretmenlik mesleğini ve öğretmenleri yüceltici üslubu ve verdiği manevi değerde göze çarpmaktadır. Akyol eğitim sisteminin can alıcı noktasında öğretmenin oturduğunu bilmektedir ve politikalarını ona göre saptamaktadır.

Akyol dönemiyle ilgili yapılan bu çalışmada varılan sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

a) Akyol döneminde en büyük çaba öğretmen niteliğini artırılması konusunda göze çarpar. Bu dönemde öğretmenlik mesleğini daha nitelikli öğrencilerin tercih etmesini sağlayıcı önlemler alınmış, öğretmenlerin eğitim sürelerini arttırmak suretiyle hem nitelikleri hem de yükseltilmeye çalışılmıştır. Öğretmen Eğitimi Genel Müdürlüğü'nün kurulması, Milli Eğitim Akademisi kurma girişimi, öğretmen liselelerinin sayılarının ve niteliklerinin artırılması, sınıf öğretmeni yetiştiren yüksekokulların dört yıllık fakülte haline dönüştürülmesi, lise mezunu öğretmenlere ön lisans, önlisans mezunu öğretmenlere lisans tamamlata faaliyetleri bu amaca hizmet eden uygulamalardır. Mümkün olduğunca öğretmenlik mesleğinin ekonomik durumunda iyileştirmelerin de yapılmaya çalışıldığı bu dönemde özellikle öğretmenlere tatil, dinlenme, eğlenme ve konaklama imkanları gibi sosyal olanaklar yaratma çabası öncesi ve sonrası dönemlere kıyasla daha belirgin düzeydedir.

b) Bu dönemde eğitim sistemi ile ilgili radikal çabalar görülmektedir. Bakanlık merkez teşkilatı genişletilerek Öğretmen Eğitimi Genel Müdürlüğü, Okulîçi Beden Eğitimi Spor ve İzcilik Daire Başkanlığı ve Ortaöğretim Burs ve Yurtlar Daire Başkanlığı kurulmuş; Ticaret ve Turizm Öğretimi Daire Başkanlığı Genel Müdürlük seviyesine çıkarılmış, Yüksek öğretim Daire Başkanlığı ile Yurtdışı Eğitimi ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı birleştirilerek Yükseköğretim Yurtdışı Eğitimi ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü ismiyle yeniden yapılandırılmış ve Özel Öğretim Kurumları Daire Başkanlığı Özel öğretim Genel Müdürlüğüne dönüştürülmüştür.

c) Eğitim sistemine en radikal müdahale olarak ortaöğretim kurumlarında sınıf geçme sisteminin kaldırılarak yerine Ders Geçme ve Kredi Sistemi Uygulaması'nın getirilmesi olmuştur. Bu sistemle, bir yandan öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre öğrenim görmelerinin sağlanması öte yandan sınıf tekrarlarının hem öğrenciler ve aileleri üzerindeki yıkıcı etkisinin hem de devlet üzerindeki maddi külfetinin kaldırılması hedeflenmişti. Fakat son derece çağdaş bir sistem olan bu uygulama okulların fiziki kapasitelerinin yetersizliği ve başka bazı gerekçelerle 1994-1995 öğretim yılında uygulamadan kaldırılmıştır.

d) Bu dönemde zorunlu eğitimi sekiz yıla çıkarma konusunda çalışmalar yapılmışsa da sonuç alınamamıştır.

e) Bu dönemde mesleki ve teknik öğretime büyük önem verilmesine rağmen istenen sonuca ulaşılamamış, öğrenciler mesleki ve teknik orta öğretime yeterli düzeyde yönlendirilememiş, ortaöğretimdeki genel lise öğrencilerinin sayısının mesleki ve teknik lise öğrencileri sayısına oranında anlamlı bir değişime sağlanamamıştır.

f) Çıraklık eğitimine büyük önem verilmiştir. XIII. Millî Eğitim Şurası, çıraklık eğitimine bir yön vermek amacıyla toplanmıştır. Bu dönemde bir yandan özellikle üniversiteler önünde bekleyen niteliksiz lise mezunu öğrencilerine meslek kazandırmak suretiyle istihdamlarına olanak yaratmak, öte yandan gelişen KOBİ'lerin nitelikli eleman ihtiyaçlarını karşılayabilmek için Lise Mezunlarını Meslek Edindirme Projesi (LİMME) başlatılmıştır. Fakat büyük ümitler ve vaatlerle başlatılan bu proje Hükümet değişikliği nedeniyle uygulamadan kaldırılmıştır.

g) Bu dönemde Millî Eğitim Bakanlığı'na genel bütçeden ayrılan miktarda önemli artışlar sağlanmış ve 1990 yılında millî eğitime ilk defa millî savunmadan fazla pay ayrılmıştır. Bu hükümetin eğitime verdiği önemin bir göstergesi sayılabilir. Millî eğitim bütçesindeki bu artış eğilimi 1994 yılına kadar devam edecek fakat daha sonra gittikçe düşecektir. Ne var ki bu artışa rağmen Bakanlık bütçesi millî eğitim sisteminin sorunlarını çözmekten çok uzak kalmıştır.

Sonuç olarak, Avni Akyol dönemi eğitim sisteminin sorunlarının çözümü için köklü reformların yapılmaya çalışıldığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat daha önceki ve sonraki dönemlerde de çok sık karşılaşıldığı gibi, eğitim reformlarının ömürlerinin hükümetlerin ömürleriyle eşit görülmesi nedeniyle, daha sonra gelen hükümetler tarafından bu reformların kararlılıkla uygulanarak, kökleştirilmesine çalışılmamış ve bu reform girişimleri Türk eğitim tarihindeki yerlerini almıştır. Ders Geçme ve Kredi Sistemi ile LİMME projelerinin uygulamadan kaldırılması bu durumun tipik örnekleridir.

Kaynakça

- AKYOL, Avni (1987), **Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor, Bankacılık, Vakıf Konularında Önce ve Sonra Eğitim**, Çalışyüksel Ofset Basımevi, İstanbul.
- AKYOL, Avni (1989), **Milli Eğitim Bakanı Avni Akyol'un Yöneticilere, Öğretmenlere, Öğretim Elemanlarına, Anne-Babalara ve Vatandaşlara Göreve Başlama Mesajı**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- AKYOL, Avni (1990a), **Laiklik ve Din Öğretimi**, MEB Yayınları, Ankara.
- AKYOL, Avni (1990b), **Milli Eğitim Bakanı Avni Akyol'un XIII. Milli Eğitim Şurası Açış ve Kapanış konuşmaları**, Ankara.
- AKYOL, Avni (1990c), **1990-1991 Eğitim ve Öğretim Yılı Mesajı**, MEB Yayınları, Ankara.
- AKYOL, Avni (1991a), **Neden ve Niçin Sekiz Yıllık Zorunlu Eğitim?**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- AKYOL Avni (1991b), **Milletleşme, Demokratikleşme, Çağdaşlaşma**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- AKYOL, Avni (1991c) **Milli Ortaklıklar; Değerler, İnançlar, İdealler**, MEB yayınları, Ankara.
- AKYOL, Avni (1991 d). **Milli Eğitimde 2 Yıl**, MEB Yayınları, Ankara.
- AKYOL, Avni (1993). **Milli Eğitim İçin Yeni Strateji: 1992 Yılı Milli Eğitim Uygulaması**, Ankara.
- AKYOL, Avni (1999). *"Avni Akyol'un Göreve Başlama Mesajı"*, **Çağdaş Eğitim Dergisi**,
- BUCAK, Esergül Balcı (1993). **Türkiye'de Eğitim Politikaları ve Siyasi Parti Ödülleri**, Adım Yayıncılık
- BAYKUL, Yaşar, KELEŞÇİOĞLU, Hülya ve GELBAL, Selehattin I(1993). **Ders Geçme ve Kredi Düzeni Araştırması**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- CANER, H. Ayşe (1999). *"Sisteme Radikal Bir Müdahale ve Fiyasko: Ders Geçme ve Kredi Sistemi Uygulaması"*, **75 Yılda Eğitim**, T. İş Bankası-Tarih Vakfı Yurt yayınları, İstanbul.
- DİE (1989). **Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 1987-1988**, T.C. Başbakanlık DİE, DİE Matbaası, Ankara.
- DİE (1990). **Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 1988-1989**, T.C. Başbakanlık DİE, DİE Matbaası, Ankara.
- DİE (1991). **Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 1989-1990**, T.C. Başbakanlık DİE, DİE Matbaası, Ankara.
- DİE (1992). **Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 1990-1991**, T.C. Başbakanlık DİE, DİE Matbaası, Ankara.
- DPT (1985). **Beşinci Beş yıllık Kalkınma Planı**, DPT Yayını, Ankara.
- DPT (1990). **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı**, DPT Yayını, Ankara.
- DPT (1995). **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**, DPT Yayınları, Ankara.
- MEB (1989). **Milli Eğitim Bakanı Avni Akyol'un TBMM 1990 Yılı Bütçe Konuşması**, MEB Yayınları, Ankara.
- MEB (1990a). **Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Milli Eğitim**, Ders Araçları Yapım Merkezi Matbaası, Ankara.
- MEB (1990b). **TBMM'de Gündem Dışı Sözlü Soru Ve Araştırma Önergelerine Cevaplar**, Ders Araçları Yapım Merkezi Matbaası, Ankara.
- MEB (1990c). **Avni Akyol'un Milli Eğitim Sistemini Yeniden Düzenleme Ölçme-Değerlendirme ve Program Geliştirme İhtisas Komisyonu Toplantısını Açış Konuşması**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

- MEB (1990d). **Milli Eğitim Üzerine Konuşma, Mesaj ve Demeçler**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- MEB (1990e). **TÜSİAD'ın Hazırlattığı Eğitim Raporu Üzerine Cumhurbaşkanı Turgut ÖZAL'ın, Başbakan Yıldırım AKBULUT, Milli Eğitim Bakanı Avni AKYOL'un Konuşmaları**, Ankara
- MEB (1991). **Türk Milli Eğitiminde Gelişmeler**, Milli Eğitim Basımevi.
- MEB (1994). **Hükümet Programlarında Eğitim**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- TBMM Tutanak Dergisi (1991), 129' uncu Birleşim (olağanüstü), 30.6.1991 Pazar. Cilt 61, Yasama Yılı 4.
- Ümit Kültür ve Eğitim Vakfı (1996) **Japon Eğitim Sistemi**, Çev. Ramazan Özen, Ülker Akkutay, Zuhul Cafoğlu, Nadir Çeliköz, Yavuz Erişen, İstanbul.

Mevzuat Metinleri

- MEB'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında 179 sayılı KHK'de Değişiklik Yapılmasına Dair 385 Sayılı Kanunun Hükmünde Kararname (1989), *T. C. Resmi Gazete*, 20331, 3 Kasım 1989.
- 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu ile 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair 386 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (1989), *T. C. Resmi Gazete*, 20330, 2 Kasım 1989.
- Anadolu Öğretmen Liseleri Yönetmeliği (1990), *T. C. Resmi Gazete*, 20723, 12 Aralık 1990.
- Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Yönetmeliği (1990), *T. C. Resmi Gazete*, 20642, 21 Eylül 1990.
- Milli Eğitim Bakanlığı ders Kitapları Yönetmeliği (1991), *T. C. Resmi Gazete*, 20788, 16 Şubat 1991.
- 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Bu Kanuna Dört Ek Madde Eklenmesi ve Bir E k Maddesinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun (1991), *T. C. Resmi Gazete*, 20840, 9 Nisan 1991.
- MEB Lise Mezunlarının Mesleki Eğitimi Yönetmeliği (1990), *T. C. Resmi Gazete*, 20660, 9 Ekim 1990.
- Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Orta Öğretim Kurumlarında Ders Geçme ve Kredi Yönetmeliği (1991), *T. C. Resmi Gazete*, 20979, 2 Eylül 1991.

EDUCATIONAL POLITICS IN AVNI AKYOL'S PERIOD

Refik TURAN*

Abstract

Avni Akyol was the Minister of Education in 46., 47. and 48. Republic Governments for two years and eight months which was founded by Motherland Party.

He began his career as a primary school teacher and reached the position of the Minister of Education. He is an important educationist who contributed the theoretical value to the education system as well as implementation. All these characteristics of Avni Akyol make his thoughts and implementations more meaningful, special and worth searching.

During the period of Avni Akyol some remarkable actions were taken such as; regulations in the headquarter of the Ministry, setting up a legal sub-structure in the Ministry of Education Academy and laying the foundation, implementation of "Passing a Course and Credit System", LİMME Project, increasing the diversity of mid school education and increasing the budget given to the education. But the most outstanding action taken during Avni Akyol's period to increase the status and respect of teaching career was improving education, fee and personal rights. Besides there had been a growth at giving moral support and value to the career of training.

Key Words: Avni akyol, Ministry of National Education, education, politic

* Dr.; Headmaster of Çankaya Dr. Binnaz Ege- Dr. Rıdvan Ege Anatolian High School